

In tema permanent

Exposiziun davart la chatscha grischuna en il museum da la natira

■ **(anr/fa) Avant 122 onns eran ids 1039 Grischuns a chatscha, avant dus onns 5526 persunas. E tuttina mussa l'exposiziun «fenomen chatscha» a Cuira ch'i nun ha dà en Grischun anc mai uschè blera selvaschina che ussa.** Quatter giadas avevan sbittà ils abitants dal chantun Grischun l'intenziun dad introducir qua la chatscha da patenta. «1875 dentant haja dà l'emprima lescha da chatscha federala», ha declarà *Hannes Jenny*, collavuratur scientific da l'Uffizi chantunal per chatscha e pestga, ier en occasiun d'ina conferenza da pressa. Quella giada era vegnì decida ch'i dettia en Svizra mo pli duas furmas da chatscha, la chatscha da revier e la chatscha da patenta. «Per tema ch'els stoppian sa suttametter a leschas estras han decis perquai ils Grischuns 1877 d'introducir la chatscha da patenta.» Per festivar quest giubileum da 125 onns han concepì *Jürg Paul Müller*, il directur dal museum da la natira grischun, ed el in'exposiziun davart la chatscha grischuna. «Il giubileum nun duess esser mo in motiv per festivar, ma er l'occasione per mussar ina giada tge svilup che la chatscha ha fatg en noss chantun», ha ditg Müller.

En il center da l'exposiziun il «corridor temporal»

L'exposiziun è concepida en furma da moduls. Entamez sa chat-ta il «corridor temporal». El ac-

cumpogna ils visitaders tras las periodas dal temp 1880, 1920, 1960 e 2000 e mussa quant ferm che s'è midada en Grischun la moda da viver dals umans, l'ambient vital dals animals, l'effectiv da selvaschina, la chatscha ed il chatschadur. Ins vesa qua tranter auter che anc 1960 tiravan en ils chatschadurs tar nus vestgadira grischina fatga cun ponn grischun. Pir pli tard han els entschavì a cumprar la mandura plitost tiro-laisa, tut verda. I vegn mussà qua er il svilup dal pretsch da la patenta da chatscha e la quantitat da chatschaders: 1880 avevan pajà 1039 persunas ils otg francs per survegnir la patenta, quaranta ons pli tard avevan cumprà 2949 persunas la patenta per 40 francs. 1960 custav'la 60 francs e 4100 persunas l'avevan cumprà, e l'onn 2000 han mess 5526 persunas mintgamai 642 francs sin maisa per pudair ir a chatscha. Ins po admirar en quest corridor però er bleras fotografias veglias sco p. ex. quellas dals emprims automobils en Grischun, enturn l'onn 1925.

Meglierà la situaziun malgrà ils blers chatschadurs

1877 era la situaziun da la fauna grischuna tenor Jenny desolata: «I na deva pli nagins tshiervis, capricorns u chavriels, ed er il gaud era ruinà en blers lieus.» Ensemen cun la patenta da chatscha han ins perquai introduci tshertas leschas per proteger il

spazi vital da la selvaschina. «Pli baud deva il slogan 'Ohne Jäger kein Wild', pli correct fiss stà 'Ohne Lebensraum kein Wild', ha manegià J. P. Müller. A maun da las cifras dad animals sajettads vesan ins tenor el ch'il stadi da l'ambient s'è meglierà en Grischun: «Ozendi sajettan ils chatschadurs bler pli blera selvaschina che anc avant 50 onns, e quai na fiss pussaivel, sche l'ambient fiss anc adina il medem sco a la fin dal 19avel tshientaner.»

Cun film e computer

In modul da l'exposiziun è deditgà a la planificaziun da la chatscha sco instrument modern per la correctura da l'effectiv da selvaschina. Er la tgira da quella davart ils chatschaders vegn menziunada, che quella saja impurtanta per il mantegniment da tut l'ambient, pon ins leger qua. Sper divers animals empagliads pon vesair ils visitaders er in film da la selvaschina indigena, ed emperder da quella anc dapli al computer. «L'exposiziun porscha ina gronda quantitat d'informaziuns sur d'in tema complex», ha ditg *Georg Brosi*, l'inspectur da chatscha e pestga, «ella mussa bain la rolla e l'impurtanza da la chatscha en connex cun la natira e l'ecologia.»

L'exposiziun extraordinaria «Fenomen chatscha» en il museum da la natira grischun a Cuira vegn mussada dals 20 da zercladur fin ils 20 d'october 2002.

Hannes Jenny e Jürg Paul Müller (da san.) en la «stiva» da chatschadurs en il museum da la natira. FOTO F. ANDRY